

Píseň: S125 - Jen ty, Pane můj + **modlitba;** **Čtení:** Gn 2, 10-25

Milí přátelé,

minulý týden jsme se věnovali tzv. „Druhé zprávě o stvoření“ a koruně stvoření - šabatu. Sedmý den je cílem a vrcholem stvoření, tak i bytí. Lidský život nemá smysl a obsah v práci, nýbrž v odpočinku a pokoji. I, ba možná zejména, v pokoji, posvátnosti a odpočinku šabatu jsme stvoření k obrazu Božímu. I v tom ho máme naplňovat. Nejsme na světě, abychom dřeli - na to jsme si zadělali až děním v Gn 3.

Druhá zpráva o stvoření pak ukazuje na starší předlohu předcházející Písně stvoření světa. „Druhá“ zpráva je prostší obsahově i formálně. Pochází z tzv. jahvistické tradice¹. Podstatné však zůstává shodné, některé detaily přibyly. Avšak pamatujme právě na to, že tzv. „druhá zpráva o stvoření“ (v chronologii Gn) je pravděpodobně starším základem té bohaté a propracované Písně o stvoření Gn 1+2.

Ven ze zahrady

Již Gn 2, 10 opět zcela boří výklady fundamentalistů a charismatiků, že Píseň stvoření světa je deskripcí. O stvoření země Chavíla, o stvoření karneolu a země Kúš, ba ani o Asýrii - ničitelem severního Israele - se nikde dříve nepíše.

A přesto se o tom všem a dalším v Gn 2, 10 mluví, jako by to měl posluchač znát. A taky by měl! Že nic z toho nebylo dříve zmíněno? Odkdy se básně pokoušejí o vyčerpávající deskripci?

Když pak domyslíme, jak mnoho je v těch pár verších sdělováno, pochopíme, že člověk stojící v Edenu není první ani jediný. Ani nemohl být - jak by se po vyhnání ráje rozmnožoval? A starověký člověk dbal na kongruenci výpovědí a vyprávění mnohem více než lidé tzv. „věku informací.“ Tedy to vše dobře

¹ Neboť popisuje Stvořitele jako j-h-w-h. České překlady: Hospodin. Až do tohoto oddílu je biblická tradice tzv. elohistická, neboť Stvořitele popisuje jako elohim - Bůh.

věděl. Proto také slovo „první“ nebo „jediný“ nikde ve stvoření člověka nenalezneme...

Hned po stvoření zahrady Edenu se ukazuje šíře Boží milosti: Vytéká ven a obtéká kolem i skrze celého tehdy známého světa. Tedy po stvoření světa a zahrady přichází na řadu péče o ostatní svět. Je to řeka z Edenu, která ho napájí. Je to božská řeka z Hospodinovy zahrady, která obtéká ty země charakterizované vzácným bohatstvím: skvělým zlatem, vonnou pryskyřicí, karneolem. Kúš patřil k velmi bohatým zemím a stejně tak jedna z nejstarších supervelmocí světa - Asýrie. Ty však nemusel pisatel 6. století nijak připomínat. Posluchač je měl kousek od sebe. Proto o nich, stejně jako o Eufratu, nečteme žádné detaily: Šlo o běžně známé fenomény. Jako bychom tady a teď hovořili o Německu.

Tak milosrdný a milující je Hospodin, že hned po stvoření světa dává vytékat své milosti z Edenu ven. Nebo možná připravuje lepší místo k životu brzy zradivšímu člověku?

Ať tak či onak, biblická mytologie opět překračuje mytologie ostatní. V mytologiích babylónských, řeckých, mayských atd. se nesetkáváme s božstvem, které by dávalo volně vytékat své moci a milosti ze své nejsvětější svatyně - rajské zahrady. Hospodin tak činí zcela samozřejmě a skoro až mimochodem.

Proto se také zahrada nazývá Eden, hebrejsky doslova „luxus, bohatství, paráda, nádhera,“ možná až „potěšení, rozkoš.“ A to ačkoli měl člověk o zahradu pečovat...

Původně pak slovo eden pochází snad akkadského Adini, který popisuje oblast po stranách Eufratu. Což opět „štymuje.“ Ačkoli badatelé hledají geografickou lokaci tohoto místa, již proroci užívali tuto zahradu (někdo jako „zahradu Boží/Hospodinovu“) jako vyjádření symbolické a metaforické.

Člověk

Do zahrady je pak postaven člověk. Bezejmenný. K čemu také jméno? Vždyť je jediný svého druhu v celém Edenu. A

dostává stejný úkol, jaký známe z Gn 1, 28: Obdělávat a střežit Boží stvoření. Neboli ho spravovat.

Tedy jakkoli jsou různé texty nebo různé varianty příběhů v Písmu často v napětí, pozorný čtenář se proče a prohloubá až k jejich hluboké spojitosti, souvislosti, ba svého druhu jednotě. Jen je potřeba číst příběh vytrvale dál a nebo se o kus vrátit zpět. Stejně jako když posloucháme něčí vyprávění...

Neopomiňme, že i nadále v tomto příběhu vystupuje onen jahvisticko-elohistický Hospodin Bůh. I to má posluchače trknout k hledání provázanosti nejen obou prvních příběhů Písma. Nikoli se trápit zdánlivými napětími. Stejně platí i pro další části Písma. Navíc toto spojení upozorňuje posluchače, že už redaktoři a pisatelé biblických oddílů věděli o jiných pisatelech a redaktorech. A hlásili se k nim. Připojovali se k nim. Místo aby „po lidsku“ odlišné vyznavače likvidovali, mazali, pálili jejich knihy. Protože vyznávali obsahově stejné, odlišné jen formálně a formulačně. Jahvisté věděli o elohistech a obráceně. A spolupracovali společně na stejném díle - Hospodinově vinici.

Tento Hospodin Bůh pak dává člověku také příkaz: „Smíš jíst z každého stromu v zahradě, ale ze stromu vědění dobrého a zlého jíst nebudeš...“ V Božím příkazu tedy nezní žádný imperativ. Stejně jako v Desateru². Čímž pisatelé opět posluchačům jasně předkládají jasnou optiku biblické mytologie: Hospodin nepřikazuje. Ačkoli my to často chceme - ať už kvůli vlastní slabosti nebo jako zbraň proti druhým - Hospodin Bůh nepřikazuje. A když „přikazuje“, pak je to pouze dojem našeho ubohého lidství, neboť obvykle není vysloven žádný imperativ. Bohužel dodnes lidé věří bludu příkazů Hospodina zástupů...

Jazykově je pak Gn 2, 17 příkladem hebrejské libůstky, která se nedá úplně přeložit. Ekumenický překlad: „...kdy bys z něho pojedl, propadneš smrti.“ Kralický: „...který bys koli den z něho

² Přesto Ex 20, 1 dle ekumenického překladu řekne „přikázání“ a až do poznámky pod čarou schová doslovný překlad. Dodejme, že jeden imperativ se v Ex 20 přeci jen vyskytuje - v Ex 20, 12. Vztah k rodičům je jako jediný formulován imperativem. Vše ostatní v Desateru je formulováno oznamovacím způsobem.

jedl, smrtí umřeš.“ Ekumenický se opět snaží vykládat a opět to není dobře - takové snahy patří při překladu do poznámky pod čarou. Kralický naopak ukazuje správným směrem, neboť i hebrejšťina formuluje závěr verše jako „mót tamót“. Doslova „umřeš umřením.“ Na první pohled, zejména nepoučený, se zdá být taková formulace absurdní. Čím jiným lze umřít než umřením?

Avšak člověk poučený ví a rozumí. Jde o v hebrejšťině zcela běžný tzv. samostatný infinitiv, vyjadřující zesílení. Proto jde dvakrát o stejné sloveso. Avšak i to je vyjádření trochu ve stylu ekumenického překladu - ohlazené a opatrné. Již na fakultě nás docent Sláma i profesor Prudký učili, že jde o obrovské zesílení, které je nejvhodnější překládat citoslovcovým zabarvením. Tedy v tomto případě např.: „když bys z něho pojedl, sakra umřeš!“³ Nikoli pouze „dozajista zemřeš“, neboť takovému vyjádření chybí náboj, který právě ono „mót tamót“ obsahuje pro každého, kdo zná alespoň kousek hebrejšťiny.

A člověk si tento drsně až sprostě formulovaný příkaz bude pamatovat. Ačkoli na něj nakonec zapomene...

Pomoc pro člověka

Není dobré, když je člověk sám. Potřebuje pomoc. Ale žádné zvíře nám není pomocí rovnou. Ačkoli je ten pejsek fajn, bude mi podřízen. Nebude mi výzvou, jako mi bývá žena nebo muž (dle vlastního pohlaví).

Stejně vyjadřuje také Gn 2, 18-20. Pojmenování s sebou nese ve vnímání starověkého člověka velikou moc. A v mnohém je tomu tak dodnes. Kdo dává jméno, ten vládne jmenovanému. Proto je u každé jen trochu podstatné biblické postavy uvedeno, kdo ji pojmenoval. A u těch nejpodstatnějších je buď jmenovatelem, nebo měnitelem jména, Hospodin. Abram - Abraham (Gn 17, 5). Jákob-Israel (Gn 32, 29). Immanuel (Iz 7, 14) - Ježíš (Mt 1, 21 + Lk 1, 31).

³ Skutečně se má užívat silných výrazů, klidně i hraničících s vulgarismem. Vždyť jde o lidský život, tak ať si na to, do prdelky, fakt dává pozor!

Jméno není jen nástrojem rozlišení. Jak to ukazují významy lidských křestních jmen. A jak to je dodnes nápadné v příjmeních. Jméno je popisem, vystižením esenci dané bytosti. Její „psovosti“ nebo „danovosti“.

Proto jsou k člověku (stále beze jména!) přivedeni všichni živí tvorové a tento bezejmenný člověk je pojmenovává. A Hospodin Bůh se zájmem přihlíží. Možná doufal, že se člověk této nadvlády vzdá a předá pojmenování zvířat Bohu Hospodinu?

Protože pomoc rovná bezejmennému člověku se mezi nimi nenašla. Člověku rovná pomoc logicky musí přijít z člověka samého. Hospodin Bůh je příliš vysoko nad námi, my nejsme rovni jemu. Zvířata jsou příliš hluboko pod námi.

Daleko podstatněji však: Tento člověk uprostřed zahrady byl stvořen k obrazu Božímu. Pokud je tedy pomoc „jemu rovná“ stvořena z tohoto bezejmenného člověka, bude také stvořena k obrazu Božímu!

Jazykově je pak zajímavé, že hebrejšтина, a stejně také kralický překlad, hovoří o „pomoci, která by při něm byla“ (Gn 2, 20). Nikoli o pomoci „rovné“. Avšak na tomto místě ekumenický překlad vystihuje snahu hebrejštiny zcela správně a oprávněně. Ačkoli i tak by se hodila spíše do poznámky pod čarou než přímo do těla textu, který sám sebe pojmenovává jako „překlad.“

Mužena, mužatka (hebr. *iš* → *íššáh*) či prostě jen žena je tedy pomocí člověku *rovnou*. Muž je ženě také pomocí rovnou. Ačkoli si mnozí muži a mnohé ženy „myslí svoje.“ Tak hluboko zakořeněný je lidský hřích, že ani toho jediného druhého reprezentanta druhu homo mnozí nechtějí přijímat jako sobě rovné. Neřku-li, když má jinou barvu kůže. Nebo jinou formu náboženského vyznání.

Legenda s žebrem pak hovoří symboly opět snad srozumitelnými: Žebrem ztratí muž velmi málo - žena tedy není stvořena „na úkor“ muži. A zároveň je žebro tím, co chrání biologický, duchovní, duševní i vztahový základ lidského života: Srdce. Tak jde opět o napětí mezi „nepodstatností“ žebra i jeho

„nezbytností“. Žena je muži tak blízko a je pro něj tak podstatná, jako je žebro pro srdce. A stejně tak muž vůči ženě!

Pojmenování - část druhá

Ten bezejmenný člověk měl velikou radost, když uviděl ženu. Aby ne, krom jiného byla nahá... A snad ve své radosti ji bleskově pojmenoval. A to je velká chyba - vzpomeňme, že pojmenování ustavuje vztah nadřazenosti a podřízenosti. Jak tomu, bohužel, je mezi mužem a ženou často dodnes.

V Gn 2, 23 ani nikde jinde není bezejmenný muž pozván, aby stvoření ze svého žebra pojmenoval. A Hospodin Bůh na to ani není zvědavý, jako je na to zvědavý u všeho jiného stvoření v Gn 2, 19. Už tady začíná lidský hřích, protože vzpoura proti Hospodinu. Už tady začíná lidské sobectví a sebestřednost. A tak možná v Gn 3 žena jen oplatí toto ponížení muži.

Doslov druhé kapitoly pak už jen shrnuje, co ví již každý puberták. S parterem/partnerkou hlavně pryč z domu a od rodičů. Nejen, aby byl klid na „stávání se jedním tělem,“ ale protože rodiče versus potomkův partner je velice komplikovaný vztah. Zpravidla, ne nevyhnutelně.

Nahota pak sehraje velikou roli v následující kapitole, které se budeme také věnovat několikrát. V tento „moment“⁴ vzájemná nahota nevadí. Nevede ke studu - proč také. A před kým? Před Hospodinem Bohem? Před pomocí mě rovnou z mého žebra?

Přesto se však sluší dodat, co se moc nahlas neříká a na co i tento verš upozorňuje, ba možná k tomu i vede: Nahota je přeceňovaná. Jen velice málo lidí považuje za nejpřitažlivější podobu člověka jeho úplnou fyzickou nahotu. Naopak, většinou je člověk hezčí a přitažlivější, když je částečně „oblečen“. Ne hlavně proto, že oblečení zakrývá nedostatky, ale také. Hlavně proto, že u nahého člověka „je všechno jasné.“ A tak mizí prostor pro tajemství a fantazii.

⁴ Uvozovky proto, že se nejedná o historii, nýbrž nadále o mytologii. Tedy nejde o konkrétní bod na časové ose existence tohoto vesmíru, nýbrž o událost obecnou týkající se každého muže a ženy. Stejně tak oddíly předchozí. Stejně tak Gn 3-11.

Závěr

Bezejmenný muž pojmenoval vše kolem sebe, aby mohl vládnout a šéfovat. Včetně pomoci sobě rovné. Zcela mylně a špatně. Škoda. Dodnes nám rovnost pohlaví nejde. Natožpak vzájemná a sobě rovná pomoc. Pořád musí někde někde někomu šéfovat. Škoda, protože šéf je jen Jediný.

Muž a žena si tedy mají být rovni. Zcela a naprosto. Avšak již Gn 3 ukáže na lidské sobectví a sebestřednost, kdy na sebe budou navzájem svalovat svou vinu. Kdepak vzájemná pomoc, ale okamžitá zrada a podraz, jakmile se mi to jen trochu hodí. Klidně i před Hospodinem Bohem.

Člověk je také informován o tom, co smí a nesmí: Smí vše (Ž 8, 6), krom stromu vědění/poznání dobrého a zlého. Avšak ani muži, ani ženě to nestačí.

Přesto v tuto „chvíli“ je vše ještě víceméně v pořádku - ještě je možné vzdát se pojmenování ženy. Lidskou historickou situaci zpečetí až Gn 3, kdy se člověk vzepře Hospodinu Bohu, bude lhát, skrývat se a pak svalovat svou vinu na někoho jiného. A bezejmenný muž pojmenuje svou ženu Eva.

Píseň: S115 - Jdou, stále jdou se zprávou+ **Modlitba Páně**
Rozhovor